

11.1.2024

Erityisasiantuntija Kati Leskinen

Ehdotus valtioneuvoston asetukseksi ympäristövahinkorahastosta tarkoitetuista korvauksista ja avustuksista

1 Pääasiallinen sisältö

Asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä ympäristövahinkorahastosta annetun lain (1262/2022) 17 §:ssä määriteltyjen korvausten sekä 20 §:ssä säädettyjen avustusten hakumenettelystä sekä hakemuksen sisällöstä ja sen käsittelemiseksi vaadittavista selvityksistä. Laki ympäristövahinkorahastosta tulee voimaan 1.1.2025.

2 Perustelut

2.1. Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

Ympäristövahinkorahastosta annetussa laissa (1262/2022) säädetään uudesta valtion talousarvion ulkopuolisesta rahastosta. Rahastosta maksetaan korvaus ympäristön pilaantumisen torjunnasta ja pilaantuneen ympäristön ennallistamisesta aiheutuneista kustannuksista sekä aiheutuneesta vahingosta, kun korvausta ei saada perittyä varsinaiselta vastuutaholta esimerkiksi maksukyvyttömyyden vuoksi tai siksi, että vastuutahoa ei saada selvitettyä. Lisäksi rahastosta myönnetään harkinnanvaraisia avustuksia pelastustoimen järjestämisestä vastaaville tahoille ympäristövahinkojen torjunnan hankintoihin. Korvausten maksamiseen tarkoitettua rahaston varat kerätään ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan harjoittajilta vuosittaisilla tai kertaluonteisilla ympäristövahinkomaksuilla. Ympäristövahinkojen torjunnan hankintoihin myönnettäviin avustuksiin käytetään valtion talousarviosta rahastoon siirrettävää määrärahaa.

Laki ympäristövahinkorahastosta tulee voimaan 1.1.2025. Samassa yhteydessä öljysuojarahastosta (1406/2004) ja ympäristövahinkovakuutuksesta (81/1998) annetut lait kumotaan. Siirtymäsäännöksiin on kuitenkin kirjattu öljysuojarahaston tilinpäätöksen hyväksyntään ja vahvistamiseen liittyen muutaman pykälän jääminen voimaan siihen saakka, kunnes öljysuojarahaston viimeinen tilinpäätös on käsitelty öljysuojarahastosta annetun lain mukaisesti. Samoin ympäristövahinkovakuutusta koskien on siirtymäsäännöksiin kirjattu muutaman pykälän jääminen voimaan siihen asti, kunnes viimeinen vakuutuksenantajalle tai Ympäristövakuutuskeskukselle tehty korvausvaatimus on lainvoimaisesti ratkaistu.

Ympäristövahinkorahastosta annetun lain 17 ja 20 §:t sisältävät asetuksenantovaltuudet. Nyt säädettävänä olevalla asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä korvaushakemuksen sisällöstä ja sen käsittelemiseksi vaadittavista selvityksistä. Lisäksi asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä torjuntakaluston hankkimiseen tarkoitettua avustusta koskevan hakemuksen sisällöstä sekä avustuksen myöntämistä ja määrää koskevista harkintaperusteista.

Ympäristövahinkorahastosta myönnettävä avustus on valtionavustusta. Valtionavustuksesta säädetään valtionavustuslaissa ja sen 8 § sisältää asetuksenantovaltuuden. Nyt säädettävänä olevalla asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä valtionavustuksen hakemisesta ja hakemuksen sisällöstä.

2.2. Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu virkatyönä ympäristöministeriössä. Asetusluonnosta koskeva kuulemis- ja keskustelutilaisuus hyvinvointialueiden pelastustoimille järjestettiin 4.9.2023. Asetusluonnosta koskeva lausuntokierros järjestettiin xxx . Lausunnon antoivat.

2.3. Nykytila ja sen arviointi

Ympäristövahinkorahasto on uusi valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto. Ympäristövahinkorahastosta maksetaan korvaus ympäristön pilaantumisen torjunnasta ja pilaantuneen ympäristön ennallistamisesta aiheutuneista kustannuksista sekä aiheutuneesta vahingosta toissijaisissa vastuutilanteissa. Ympäristövahinkorahastosta voidaan lisäksi myöntää harkinnanvaraisia avustuksia ympäristövahinkojen torjunnan hankintoihin valtion talousarviosta siirrettyjen määrärahojen puitteissa. Ympäristövahinkorahasto korvaa nykyiset öljysuojarahastoon ja ympäristövahinkovakuutukseen perustuvat korvausjärjestelmät.

Nyt annettavalla asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä ympäristövahinkorahastosta annetun lain 17 §:n mukaisesti korvaushakemuksen sisällöstä ja vaadittavista selvityksistä vahinkoa tai torjunta- ja ennallistamiskustannuksia koskevassa hakemuksessa. Ympäristövahinkorahastosta annetun lain 20 §:n mukaisesti asetuksella annettaisiin myös tarkempia säännöksiä koskien harkinnanvaraista avustusta torjuntakaluston hankintaan. Asetuksella selvennettäisiin avustuksen myöntämistä ja määrää koskevia harkintaperusteita. Avustusta voitaisiin myöntää torjuntakaluston hankintakustannusten osittaiseen kattamiseen. Päävastuu torjuntavalmiuden ylläpidosta olisi kuitenkin hyvinvointialuilla, hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) mukaisesti. Asetuksella annettaisiin lisäksi tarkempia säännöksiä valtionavustuslain 8 §:n mukaisesti avustushakemuksen sisällöstä sekä avustuksen myöntämistä koskevista perusteista. Ympäristövahinkorahaston hallitus voisi valtionavustuslain mukaisesti antaa valtionavustuspäätöksiä (ennakkohyväksyntäpäätöksiä), jotka saatuaan hakija voisi tehdä kyseisen päätöksen mukaisen hankinnan. Lopullinen valtionavustus maksettaisiin toteutuneiden kustannusten perusteella sen jälkeen, kun avustuksen käytöstä olisi esitetty ympäristövahinkorahastolle hyväksyttävä selvitys.

Ympäristövahinkorahastosta annetun lain 20 §:ssä tarkoitetut harkinnanvaraiset avustukset torjuntakaluston hankintaan ovat hyvin samankaltaisia kuin nykyisestä öljysuojarahastosta myönnettävät avustukset kalustohankintoihin. Öljysuojarahastosta on korvattu esimerkiksi veneiden hankintakustannuksista 70-95 prosenttia, riippuen hankittavan veneen luokitukselta sekä siitä, kuinka paljon venettä tullaan käyttämään öljyntorjuntatehtävissä. Myönnetty avustukset ovat olleet yhteensä noin 5-10 miljoonaa euroa vuodessa.

Öljysuojarahaston toiminnan päättyessä, myös korvausten maksaminen rahastosta päättyy. Uudesta ympäristövahinkorahastosta voidaan myöntää harkinnanvaraista avustusta hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille sekä Ahvenanmaan maakunnalle ympäristövahinkojen torjunnassa käytettävän

kaluston hankintaan. Aikaisemmin tällaiset kalustohankinnat korvattiin öljysuojarahastosta suoraan pelastuslaitoksille, mutta ympäristövahinkorahastossa tällaista rahoitusmahdollisuutta ei ole, johtuen hyvinvointialueiden valtiolta saamasta rahoituksesta.

2.4. Pääasialliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Asetuksen taloudelliset vaikutukset kohdistuisivat erityisesti vahinkoa kärsineeseen sekä torjunta- ja ennallistamistoimia toteuttaneeseen viranomaiseen, joilla olisi mahdollisuus hakea korvauksia aiheutuneesta vahingosta sekä torjunta- ja ennallistamiskustannuksista ympäristövahinkorahastolta. Asetuksella täsmennettäisiin korvaushakemuksen sisältöä sekä vaadittavia selvityksiä. Selvityksen riittävyttä arvioitaessa huomioitaisiin hakijan tosiasialliset mahdollisuudet korvausten perintään sekä korvausvelvollisen tai torjunta- ja ennallistamiskustannuksista vastaavan tahon selvittämiseen.

Avustuksella olisi jonkin verran taloudellista vaikutusta hyvinvointialueen pelastustoimen ympäristövahinkojen torjuntaan käytettävissä olevaan rahoitukseen. Kokonaisrahoitukseen nähden avustussumma olisi kuitenkin pieni, sillä ympäristövahinkojen torjunta on vain osa pelastustoimintaa ja sen rahoitusta. Hyvinvointialueiden pelastustoiminnan vuosittainen rahoitus on noin 485 miljoonaa euroa, kun taas avustuksen vuosittainen kokonaismäärä on noin 3 miljoonaa euroa. Avustuksella olisi kuitenkin käytännön merkitystä, sillä sen avulla ympäristövahinkojen torjuntaan ohjattaisiin suoraa rahoitusta kalustohankintoja varten. Toimintaperiaate olisi samankaltainen kuin öljysuojarahastossa on tähän saakka ollut. Ympäristövahinkorahastosta myönnettävä avustus kattaisi kuitenkin vain osan kalustohankinnan kokonaisrahoituksesta, joten pelastustoimien tulisi osallistua myös itse hankkeen rahoitukseen. Lisäksi myönnettävien avustusten määrään vaikuttaisi valtion talousarviosta vuosittain myönnettävä määräraha. Määrärahan suuruus saattaisi vaihdella vuosittain, sillä eduskunta päättäisi siitä talousarviossaan. Avustus kattaisi tietyn prosenttiosuuden torjuntakaluston hankintakustannuksista ja auttaisi näin pelastustoimia hankkimaan ympäristövahinkojen torjuntaan käytettävää kalustoa. Vuosittain myönnettävä avustusmäärä olisi kuitenkin huomattavasti pienempi verrattuna öljysuojarahaston myöntämiin avustuksiin.

Öljysuojarahastosta on aikaisemmin korvattu 70-95 prosenttia torjuntakaluston, kuten öljyntorjuntaveneiden hankintakustannuksista. Rahoituksella on ollut huomattava taloudellinen merkitys pelastustoimille. Hyvinvointialueiden myötä pelastustoimi saa rahoituksensa välillisesti valtiolta, mutta rahoitus ei suoraan kohdistu ympäristövahinkojen torjuntaan käytettävän kaluston hankintaan.

Ympäristövaikutukset

Ympäristövahinkorahastosta annetun lain tavoitteena on parantaa ympäristön hyvää tilaa. Nyt annettavalla asetuksella täsmennetään korvaushakemuksen sisältövaatimuksia. Ympäristön hyvää tilaa varmistetaan vahinkotilanteiden mahdollisimman sujuvalla korvaamisella, mikä osaltaan helpottaisi hakijoita ja olisi oikeudenmukaista ympäristön hyvää tilaa turvanneiden tai ennallistamistoimia tehneiden osalta. Hakemusten selkeys ja selvitysten riittävyys tukisivat sitä, että korvaushakemukset pystyttäisiin käsittelemään mahdollisimman nopeasti.

Myönnettävällä avustuksella tuettaisiin ympäristövahinkojen torjuntavalmiutta ja edistettäisiin haitallisten ympäristövaikutusten hallintaa. Sillä olisi näin ollen välillisiä ympäristövaikutuksia, jotka ilmenisivät erityisesti ympäristövahinkojen torjunnan kalustokapasiteetin paranemisena.

Ihmiisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Asetuksella ei ole välittömiä ihmisiin tai yhteiskuntaan kohdistuvia vaikutuksia, sillä sen avulla täsmennetään ympäristövahinkorahastosta annettua lakia. Täsmennykset koskevat erityisesti ympäristövahinkorahastosta annetun lain 17 §:n mukaista korvausmenettelyä ja vaadittavia selvityksiä. Mahdollisimman selkeä korvausmenettely ja vaadittavien selvitysten selkeät sisältövaatimukset tukisivat korvaushakemusten nopeaa käsittelyä. Tällöin hakijat saisivat korvaukset aiheutuneista tilanteista sujuvammin.

Ympäristövahinkorahastosta annetun lain 20 §:n mukaisesti asetuksella olisi myös yhteiskunnallisia vaikutuksia, sillä avustusten selkeät hankintaperusteet edesauttaisivat hakijoita toimittamaan avustushakemuksensa ympäristövahinkorahaston käsittelyyn. Avustusten avulla pelastustoimet saisivat tukea tarvitsemaansa torjuntakaluston hankintaan. Tämä puolestaan parantaisi valtakunnallisesti ympäristövahinkojen torjunnan tasoa.

2.5. Lausuntopalaute

Asetusluonnos oli lausuntokierroksella...

2.6. Säännöskohtaiset perustelut

1 § Korvaushakemuksen sisältö ja korvaushakemuksen käsittelemiseksi vaadittavat selvitykset

Korvausta koskevaan hakemukseen olisi sisällytettävä ympäristövahinkorahastosta annetun lain 17 §:n 3 momentin mukainen kuvaus korvattavasta vahingosta tai korvattavista torjunta- ja ennallistamiskustannuksista sekä näiden syntymiseen johtaneesta pilaantumistapahtumasta tai muusta vastaavasta häiriöstä, tämän aiheutumisaikakohdasta ja -paikasta sekä korvattavan vahingon ilmenemishetkestä. Selvitykset ovat tarpeellisia, jotta rahastolle muodostuu kokonaiskuva käsiteltävänä olevasta tilanteesta ja korvauksen maksamisen perusteista, korvausten maksamista koskevan ratkaisun tekemiseksi.

Ympäristövahinkorahastosta annetun lain 36 §:n siirtymäsäännöksiä sovelletaan siltä osin kuin kyse on ennen lain voimaantuloa tapahtuneesta pilaantumistapahtumasta tai muusta vastaavasta häiriöstä aiheutuneista vahinkojen ja torjunta- ja ennallistamiskustannuksien korvaamisesta. Näitä tilanteita selvennetään pykälän toisessa ja kolmannessa momentissa.

2 § Torjuntakaluston hankkimiseen tarkoitettua avustusta koskevan hakemuksen sisältö

Avustusta koskevaan hakemukseen olisi sisällytettävä selvitys ympäristövahinkorahastosta annetun lain 20 §:n 2 momentissa tarkoitetuista avustuksen myöntämisestä ja sen määrää harkittaessa huomioon otettavista seikoista; kalustohankinnan sisällyttämisestä pelastustoimea koskevaan investointisuunnitelmaan, pelastustoimen torjuntavalmiuden tasosta ja sen kehittämistarpeista, alueen ympäristövahinkojen riskeistä sekä kansallisista tavoitteista ympäristövahinkojen torjunnassa.

Avustusta koskevaan hakemukseen olisi lisäksi sisällytettävä selvitys hankittavan torjuntakaluston soveltumisesta ympäristövahinkojen torjuntaan. Esimerkiksi öljyntorjuntaveneen kokonaiskustannuksissa olisi eriteltävä, mitä varusteita ja tarvikkeita hankintakustannuksiin sisältyy. Öljyntorjuntapuomien osalta hakemuksessa tulisi eritellä, mitä tarvikkeita tai laitteita puomihankinnan kokonaiskustannukset pitäisivät sisällään. Hakemuksessa tulisi ilmoittaa, mille summalle kalustohankinnan kokonaiskustannuksista haetaan avustusta sekä haettavan avustuksen prosenttiosuus hankinnan kokonaiskustannuksista. Avustusta koskevaan hakemukseen olisi lisäksi liitettävä selvitys hankittavan kaluston teknisistä määritteistä. Esimerkiksi öljyntorjuntaveneen kohdalla olisi annettava selvitys siitä, mitä veneluokkaa hankinta koskee ja millaiset tekniset määritteet veneellä tulisi olemaan. Öljyntorjuntapuomin kohdalla taas tekniset määritteet koskisivat esimerkiksi sitä, mitä puomia (meri-, rannikko-, rajoituspuomi jne.) kalustohankinta koskisi ja olisiko kyseinen puomi esimerkiksi yhteensopiva muiden pelastustoimen alueiden vastaavien puomien kanssa. Hakemuksessa tulisi lisäksi selostaa, millaiset taloudelliset edellytykset hakijalla olisi toteuttaa hankinta rahastosta haettavan avustuksen tuella. Onko hakijan esimerkiksi tarkoitus toteuttaa veneen hankinta jo seuraavan kalenterivuoden aikana tai hankitaanko uutta öljyntorjuntapuomia jo kuluvan vuoden aikana.

3 § Avustuksen myöntämistä ja määrää koskevat harkintaperusteet

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin avustushakemusten etusijajärjestyksestä sekä kokonaisharkinnasta. Kunakin vuonna saapuvat ja ratkaistavat avustushakemukset laitettaisiin kokonaisharkinnan perusteella keskenään etusijajärjestykseen. Siten arvioitaisiin, mille kalustohankinnoille voitaisiin myöntää rahoitusta kyseisenä vuonna. Avustuksia voidaan myöntää valtion talousarviosta siirretyn määrärahan puitteissa. Lisäksi kokonaisharkintaan vaikuttaisivat myös kunakin vuonna saapuneiden avustushakemusten määrä. Esimerkiksi jonakin vuonna talousarviosta siirrettävä määräraha saattaisi olla edellisvuoteen verrattuna pienempi. Tämä vaikuttaisi suoraan siihen, kuinka monta myönteistä avustuspäätöstä voitaisiin kyseisenä vuonna tehdä. Toisaalta taas jonakin vuonna avustushakemuksia voisi määrällisesti saapua huomattavasti enemmän edellisvuosiin verrattuna. Tällöin myönteisiä avustuksia saatettaisiin antaa vähemmän tai vaihtoehtoisesti avustuskäärät olisivat kyseisenä vuonna pienempiä. Ympäristövahinkorahaston hallitus pyrkisi kokonaisharkintaa tehdessään hakijoiden tasapuoliseen kohteluun.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunkin kalenterivuoden painopistealueista.

Ympäristövahinkorahaston hallitus päättäisi kunkin kalenterivuoden alussa kyseistä vuotta koskevien avustusten painopistealueet ja ilmoittaisi siitä hakijoille sähköisessä avustushakujärjestelmässä. Rahaston hallitus voisi esimerkiksi jonakin vuonna painottaa erityisesti uuden teknologian kehitykseen, jolloin myönnettävät avustukset keskittyisivät erityisesti kevyttä polttoöljyä keräävän kaluston hankintakustannuksien korvaamiseen. Toisena vuonna taas rahaston hallitus voisi keskittyä esimerkiksi rannikon tai sisämaan aluskaluston parantamiseen. Ympäristövahinkorahaston hallitus päättäisi painopistealueista kuultuaan rahaston asiantuntijoita ympäristövahinkojen torjunnan valtakunnallisesta tilanteesta. Kunkin vuoden avustushaku olisi tarkoitus julkaista sähköisessä järjestelmässä, jossa samalla kerrottaisiin kyseisen vuoden avustushaun painopisteet. Hakijat tekisivät hakemuksensa sähköisessä järjestelmässä, josta se lähettäisiin ympäristövahinkorahastolle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kalustohankinnan korvausosuudesta. Avustusta myönnettäessä arvioitaisiin sitä, millainen osuus kalustohankinnan kokonaiskustannuksista voitaisiin korvata

rahastosta. Harkintaan vaikuttaisi esimerkiksi se, millaisesta kalustohankinnasta olisi kyse. Esimerkiksi venekaluston hankintakustannuksien korvausmäärää arvioitaessa kiinnitettäisiin huomiota muun muassa siihen, miten kyseinen kalusto parantaisi alueen ympäristövahinkojen torjuntaa. Ympäristövahinkojen torjuntaan käytettävän kaluston hankintakustannuksista voitaisiin korvata vain osa, sillä kyse on valtionavustuslain mukaisesta valtionavusta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin ennakkohyväksyntäpäätösten voimassaolosta. Ympäristövahinkorahaston antamat myönteiset ennakkohyväksyntäpäätökset olisivat voimassa enintään kolme vuotta antovuodesta eteenpäin. Näin ollen esimerkiksi vuonna 2025 annetut päätökset olisivat voimassa vuoden 2028 loppuun asti. Päätösten voimassaolo säädettäisiin tarkoituksella kolmen vuoden mittaiseksi, jotta hakijat ehtisivät toteuttaa kalustohankintansa. Esimerkiksi venekaluston hankinnassa veisi useamman vuoden ennen kuin valmis alus voitaisiin vastaanottaa telakalta. Lopullinen korvaus myönnettäisiin vasta sen jälkeen, kun hakija olisi esittänyt selvityksen aiheutuneista lopullisista kustannuksista. Hakijan tulisi hakea erillisellä hakemuksella kalustohankinnasta aiheutuneiden kustannusten maksatusta ympäristövahinkorahastolta. Hakemuksessa tulisi antaa selvitys siitä, mitkä ovat olleet hankinnan lopulliset kustannukset. Esimerkiksi kustannukset olisivat saattaneet nousta sen aikana, kun venettä olisi valmistettu telakalla. Siksi lopulliset kustannukset saattaisivat olla suuremmat kuin alkuperäisessä hakemuksessa oli esitetty.

2.7. Voimaantulo

Esitetään, että valtioneuvosto antaa asetuksen ympäristövahinkorahastosta tarkoitetuista korvauksista ja avustuksista.

Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025, samaan aikaan ympäristövahinkorahastoa koskevan lain kanssa.